

PRAVILA KLIRINGA I PORAVNANJA

Trgovine električnom energijom na berzanskom tržištu Crne Gore

Verzija 1.0

02/11/2020

Podgorica, Crna Gora

Član 1

UVOD

- 1) Pravila za kliring i poravnanje primjenjuju se na transakcije na svim BELEN-ovim tržištima, osim ukoliko na određenom tržištu njegovim pravilima nije drugačije naglašeno. Naknade za kliring su određene Iznosom naknada.
- 2) Samo Učesnik može biti Ugovorna strana s BELEN-om u Klirinškim transakcijama i samo na BELEN-ovim tržištima na kojima Učesnik ima pravo učešća.

Član 2

STRUKTURA RAČUNA

1) Gotovinski računi

a) BELEN će poslove kliringa i poravnanja obavljati uz pomoć:

- i) Transakcionog računa; i
- ii) Depozitarnog računa.

2) BELEN može predvidjeti detaljnije postupke za utvrđivanje vrsta računa i načina upravljanja računima za obavljanje zadataka Kliringa i Poravnanja.

a) Transakcioni račun

- i) BELEN obavlja naplatu potraživanja i plaćanje obaveza iz Transakcija na svim BELEN-ovim tržištima preko Transakcionog računa.
- ii) Učesnik je dužan da izmiruje sve svoje dospjele obaveze koje proizlaze iz Klirinških transakcija na način da uplati odgovarajuću Naknadu za trgovanje i odgovarajući iznos za kupljene Proizvode na Transakcioni račun.
- iii) BELEN je u obavezi da uplati ukupan iznos sredstava Učesniku koji je prodao određeni Proizvod. U skladu sa crnogorskim Primjenjivim propisima lokalni Učesnici - rezidenti uplaćuju svoje obaveze prema BELEN-u na račun u domaćem platnom prometu, a strani Učesnici - nerezidenti na račun u ino-platnom prometu BELEN-a.

b) Depozitarni račun

- i) Osiguranje u novcu čuva se na Depozitarnom računu i založeno je u korist BELEN-a za Učesnike koji imaju obaveze u skladu s Ugovorom o registraciji i Pravilima trgovanja. Osiguranje u novcu je založeno od trenutka uplate sredstava BELEN-u, bez potrebe za daljim radnjama.
- ii) Svi lokalni Učesnici - rezidenti uplaćuju novac na jedan Depozitarni račun, a strani Učesnici - nerezidenti uplaćuju na devizni Depozitarni račun. BELEN će Učesniku redovno obezbjeđivati informacije o stanju gotovine na Depozitarnom računu tog Učesnika. Učesnik nije ovlašćen da raspolaže novčanim sredstvima na Depozitarnom računu.
- iii) Učesnik može ovlastiti BELEN da prenese sredstva s Depozitarnog računa i to na način da ako je Učesnik Neto dužnik, BELEN može prenijeti sredstva s Depozitarnog računa na Transakcioni račun kako bi izvršio poravnanje u odnosu na pojedini Dan poravnanja, a ako je Učesnik Neto povjerilac, BELEN može izvršiti poravnanje za pojedini Dan poravnanja prenosom odgovarajućeg iznosa novčanih sredstava sa Transakcionog računa na Depozitarni račun. Sadržaj, postupak i način direktnog korišćenja sredstava sa Depozitarnog računa za BELEN-ova tržišta biće definisani posebnim Ugovorom o direktnom korišćenju Depozita Učesnika.
- iv) Novac na Depozitarnom računu može se koristiti za plaćanje obaveze Učesnika prema BELEN-u koje proizlaze iz učešća Učesnika, Transakcija, Trgovanja na bilo kojem BELEN-

ovom tržištu ili bilo kojih drugih ugovornih ili izvan ugovornih obaveza povezanih sa učešćem Učesnika i njegovim aktivnostima na bilo kojem BELEN-ovom tržištu, u skladu sa Pravilima trgovanja.

- v) BELEN će Učesniku vratiti ostatak Osiguranja u novcu u slučaju raskida Ugovora o registraciji, ako nakon podmirenja svih obaveza koje Učesnik ima prema BELEN-u ostane raspoloživih sredstava na Depozitarnom računu.

Član 3

KLIRINŠKI POSTUPCI

1) Transakcije zaključene na BELEN-ovim tržištima

- a) Transakcije zaključene na bilo kojem BELEN-ovom tržištu automatski i obavezno podliježu Kliringu u skladu sa Pravilima trgovanja.
- b) Svaka Transakcija na bilo kojem BELEN-ovom tržištu, a koja se smatra zaključenom u ime i u korist Učesnika koji je zaključio Transakciju, podnosi se Sektoru za kliring na registraciju, fakturisanje, prebijanje i poravnanje.
- c) Učesnici su dužni da isporuče ili preuzmu trgovanu Količinu električne energije. BELEN nema nikakvih obaveza ili odgovornosti u pogledu isporuke ili preuzimanja trgovane Količine električne energije. Neisporuka ili nepreuzimanje rješavaju se u skladu s primjenjivim crnogorskim zakonima, bez odgovornosti BELEN-a. U slučaju neslaganja voznih redova BELEN-a i Učesnika, BELEN-ov vozni red ima prioritet kao što je i naglašeno kroz Tržišna Pravila i Pravila trgovanja.

2) Poravnanje

- a) BELEN na osnovu zaključenih Transakcija na BELEN-ovim tržištima Učesniku koji je kupac izdaje fakturu, dok Učesniku koji je prodavac izdaje instrukciju za fakturisanje. Ukoliko je Učesnik u istom danu kupac i prodavac na istom BELEN-ovom tržištu neophodno je da mu se odvojeno izdaju faktura i instrukcija za fakturisanje. Fature i/ili instrukcije za fakturisanje izdaju se odvojeno Učesniku za Trgovanje na svakom BELEN-ovom tržištu na kojem Učesnik učestvuje.
- b) BELEN Učesnicima obračunava naknadu za trgovanje i kliring, koje se fakturišu na mjesečnom nivou. BELEN fature i instrukcije za fakturisanje Učesniku šalje elektronskom poštom na adresu koja je navedena u Ugovoru o registraciji.
- c) Valuta trgovanja na svim BELEN-ovim tržištima je EUR.
- d) Faktura koju izdaje BELEN dostijeva na plaćanje na prvi Radni dan banke nakon Dana izdavanja fakture. Učesnik je dužan da uplati iznos iz fakture na Transakcioni račun najkasnije do 11:00 CET na dan dostijevaća.
- e) Instrukcija za fakturisanje, tj. faktura koju prodavac dostavlja BELEN-u, dostijeva drugi dan nakon dana izdavanja instrukcije za fakturisanje, ukoliko je taj dan Radni dan banke. Ukoliko taj dan nije Radni dan banke, instrukcija za fakturisanje dostijeva prvi sljedeći Radni dan banke. BELEN je dužan da uplati iznos iz instrukcije za fakturisanje na bankovni račun Učesnika najkasnije do kraja dana dostijevaća. Zavisno od vrste proizvoda koji je predmet trgovine fakturisanje može biti na dnevnom ili na mjesečnom nivou, što će biti posebno određeno pravilima trgovanja na svakom BELEN-ovom tržištu.
- f) U slučaju da Učesnik i BELEN imaju međusobna novčana potraživanja po osnovu Transakcija obavljenih na pojedinom ili svakom BELEN-ovom tržištu (npr. kada je Učesnik na isti Dan trgovanja bio kupac i prodavac Proizvoda), BELEN će izdati Izjavu o prebijanju (Kompenzacija) i dostaviti je Učesniku na isti način na koji dostavlja fakture i instrukcije za fakturisanje.

- g) Ukoliko Učesnik ne plati BELEN-u predviđenu Naknadu za trgovanje ili ne izvrši ostala plaćanja predviđena Pravilima trgovanja na dan dospijeca, BELEN ima pravo da obračuna Zateznu kamatu na glavnici u skladu sa zakonom. Kamata se obračunava od datuma dospijeca plaćanja do datuma izmirenja duga.

3) Zahtjev BELEN-a za sredstvom osiguranja

- a) Svaki Učesnik je u obavezi da o sopstvenom trošku obezbijedi i održava Sredstva osiguranja, u skladu sa Pravilima trgovanja i ovim Pravilima za kliring i poravnanje, te da osigura da vrijednost Sredstava osiguranja u svakom trenutku bude u skladu sa uslovima Zahtjeva BELEN-a za sredstvom osiguranja.
- b) BELEN može prihvatiti Sredstvo osiguranja u jednom od sljedećih oblika ili kao njihovu kombinaciju:
- i) Novčana sredstva položena na Depozitarnom računu na kojima se u korist BELEN-a osniva založno pravo,
  - ii) Bankarska garancija, plativa na prvi poziv bez prigovora, koju odobrava BELEN.
- c) Sredstva osiguranja koja su Učesnici deponovali koriste se kao osiguranje za sve obaveze Učesnika prema BELEN-u koje proizlaze iz aktivnosti Učesnika na pojedinom ili svakom BELEN-ovom tržištu i iz njegovog učešća. Sredstvom osiguranja su osigurane sve ugovorene i neugovorene obaveze koje mogu nastati za Učesnike prema BELEN-u, uključujući dospjele iznose za Proizvode, Naknade za trgovanje, Zatezne kamate koja se primjenjuje na novčane obaveze, kao i na obeštećenje koje je dugovano BELEN-u, uključujući ono što proizlazi iz štete ili izdataka koji su nastali za BELEN usljed potraživanja trećih lica, PDV-a, carinskih ili prekograničnih naknada. Najveći iznos potraživanja BELEN-a osiguranih založnim pravom na Osiguranju u novcu je zbir iznosa položenog Sredstva osiguranja i iznosa nepodmirenih Zahtjeva za sredstvom osiguranja, u svakom pojedinom trenutku.
- d) Sve troškove koji proizlaze iz aktiviranja Sredstava osiguranja snosi Učesnik koji je položio Sredstvo osiguranja.
- e) Učesnik može predati pismeni zahtjev BELEN-u, potpisan od strane ovlašćenog predstavnika Učesnika, kojim traži vraćanje Sredstava osiguranja. Zahtjev za vraćanjem Sredstava osiguranja ne smije premašiti potrebna Sredstva osiguranja Učesnika umanjena za tekuće finansijske obaveze Učesnika prema BELEN-u. Ako zahtjev za vraćanjem Sredstava osiguranja premašuje potrebna Sredstva osiguranja Učesnika, BELEN će odbiti podneseni zahtjev.
- f) BELEN traži minimalna Sredstva osiguranja od svih Učesnika. Zahtijevana Sredstva osiguranja moraju biti osigurana prije početka Trgovanja. Zahtjev za Sredstvom osiguranja će biti određen pojedinačno za svakog Učesnika. BELEN može, između ostalog, odrediti Zahtjeve za sredstvom osiguranja za nove Učesnike na osnovu predviđenih budućih neto kupovina.
- g) Iznos Sredstva osiguranja koji je Učesnik obavezan da dostavi BELEN-u, BELEN izračunava dnevno za svaki Dan poravnanja kako slijedi:

Iznos sredstava osiguranja= (Dnevna neto pozicija * Parametar rizika) * Dnevni faktor

- 'Dnevna neto pozicija' – neto duga ili neto kratka pozicija (izražena u MWh) Učesnika na dan obračuna;
- 'Parametar rizika' – multiplikator parametra rizika kojeg određuje BELEN i o tome obavještava Učesnike najmanje dva dana unaprijed
- 'Dnevni faktor' – multiplikator koji predstavlja određeni broj dana pokrivenosti koji se primjenjuje za obračun dnevnog kolaterala.

Dnevni faktor i Parametar rizika određuje BELEN i o tome obavještava Učesnike najmanje dva dana unaprijed. Učesnici su obavezni da dostave BELEN-u Sredstva osiguranja, u skladu sa Zahtjevima za sredstvima osiguranja, najkasnije do 11:00 CET sljedećeg Dana poravnanja.

- h) BELEN zadržava pravo da u svakom trenutku zatraži dodatno Osiguranje u novcu od Učesnika usljed ocjene rizika koja se obavlja tokom Dana trgovanja. Dodatna Sredstva osiguranja moraju biti uplaćena odmah na Depozitarni račun.
- i) BELEN ne odgovara Učesniku za gubitke ili izgublenu dobit usljed kursnih razlika ako Učesnik podnese novčani depozit u valuti koja je različita od valute u kojoj je zaključena Transakcija. Učesnici potvrđuju da su uredno osigurali svoje pozicije podnošenjem Osiguranja u novcu BELEN-u kako bi se izbjegao eventualni valutni rizik.
- j) Učesnik može ispuniti svoju obavezu dostave potrebnih Sredstava osiguranja na način da podnese Bankarsku garanciju koju izdaje banka koju prihvata BELEN. Bankarska garancija mora biti izdata u obliku koji je BELEN predvidio. Bankarska garancija takođe mora sadržati klauzulu prema kojoj je moguće djelimično unovčenje Bankarske garancije.
- k) Prije podnošenja Bankarske garancije za potrebe realizacije Sredstava osiguranja iz prethodne tačke, Učesnik mora:
  - (1) obavijestiti BELEN o namjeri podnošenja Bankarske garancije na predviđenom obrascu;
  - (2) provjeriti da BELEN prihvata Bankarske garancije određene banke i predviđeni iznos prije konačnog sporazuma s bankom o Bankarskoj garanciji.
- l) Korisnik Bankarske garancije je BELEN. Bankarska garancija mora sadržavati безусловnu, bez prigovora i neopozivu garanciju garanta kojom se osigurava plaćanje iznosa predviđenog u Bankarskoj garanciji BELEN-u na prvi poziv. Prihvatanje ili odbijanje Bankarske garancije kao Sredstva osiguranja predstavlja diskreciono pravo BELEN-a.
- m) Ukoliko Učesnik nije zamijenio Bankarsku garanciju drugom Bankarskom garancijom ili novčanim sredstvima u roku od deset (10) dana prije isteka njenog roka, BELEN će automatski smanjiti Granicu trgovanja tog Učesnika.
- n) BELEN će unovčiti Bankarsku garanciju ako Učesnik ne izvrši plaćanje svojih obaveza do rokova opisanih u gornjim članovima 2 i 3. BELEN će obavijestiti Učesnika da će Bankarska garancija biti unovčena.

Član 4

PDV

- 1) PDV se primjenjuje na sve Učesnike registrovane u Crnoj Gori (rezidenti), na sve iznose koji dospijevaju kao posljedica zaključenih Transakcija, Naknada za trgovanje, naknada za registraciju i godišnjih naknada za učešće.
- 2) Za Učesnike koji su registrovani van Crne Gore (nerezidenti), plaćanje svih poreza, uključujući PDV, je obaveza odgovarajućeg Učesnika u skladu s Primjenjivim propisom u zemlji registracije.

Član 5

OBAVEZE UČESNIKA I KRŠENJE OBAVEZA

1) Trajne obaveze Učesnika u pogledu pružanja informacija

- a) Učesnik je dužan da pismenim putem obavijesti BELEN odmah čim Učesnik bude u saznanju ili smatra da je vjerovatno da će u odnosu na njega nastupiti bilo koji od sljedećih događaja:
  - (1) Kršenje obaveza ili Teško kršenje obaveza u skladu sa Pravilima trgovanja ili Ugovorom o registraciji ili disciplinski, kazneni ili regulatorni postupak u odnosu na Trgovanje ili Kliring koji uključuje Učesnika ili njegovu upravu ili zaposlene koji su uključeni u Kliring sa BELEN-om;

- (2) bilo koje drugo pitanje koje se na njega odnosi, a u odnosu na koje Učesnik, nastupajući u dobroj vjeri, razumno očekuje da će interesovati BELEN u odnosu na Kliring i njegov položaj kao Učesnika.
- 2) Svako kršenje Pravila za kliring i poravnanje (uključujući neplaćanje dospjelih iznosa koje Učesnik duguje BELEN-u) smatraće se Kršenjem obaveza ili Teškim kršenjem obaveza (zavisno od slučaja) na način kako su definisani u Pravilima trgovanja.
- 3) Nakon nastupa Kršenja obaveza, BELEN ima pravo da izda pismeno obavještenje Učesniku koji je prekršio svoju obavezu kojim traži ispravljanje Kršenja obaveza u roku od petnaest (15) kalendarskih dana od izdavanja odgovarajućeg pismenog obavještenja.
- 4) Neposredno nakon nastupa Teškog kršenja obaveza, BELEN ima pravo na jedan ili na kombinaciju ili na sve pravne lijekove kako su navedeni dalje u tekstu:
- a) proglasiti da su na taj dan dospjela bilo koja ili sva potraživanja Učesnika koji je prekršio svoju obavezu iz Trgovanja na bilo kojem BELEN-ovom tržištu; i/ili
  - b) uskratiti iznos Poravnanja koja je dugovana Učesniku i izvršiti prebijanje tako uskraćenih iznosa i iznosa koji Učesnik duguje BELEN-u, bez obzira na dospelost oba iznosa; i/ili
  - c) izvršiti, realizovati i primijeniti svoja prava u pogledu Sredstava osiguranja koje je predao Učesnik:
    - i. aktivacijom Bankarske garancije koju je Učesnik predao BELEN-u, i/ili
    - ii. naplatom iz iznosa na Depozitarnom računu kojeg je Učesnik uplatio kao Sredstvo osiguranja BELEN-u; i/ili
  - d) dodatno uz prethodno navedene pravne pouke te ne dovodeći ih u pitanje, BELEN u svakom slučaju Teškog kršenja obaveza ima mogućnost da raskine Ugovor o registraciji.